

Микола ГАЛІВ,
Тарас БАТЮК,
м. Дрогобич

АКТ НАДАННЯ НІМЕЦЬКОГО ПРАВА СЕЛАМ ГРУШІВ І ЛІТИНЯ НА ДРОГОБИЧЧИНІ (24 червня 1531 р.)

У статті проаналізовано акт надання німецького права селам Грушів (Грушова) і Літиня на Дрогобиччині від 24 червня 1531 р. Окреслено умови його надання, охарактеризовано зміст, перекладено і опубліковано сам документ.

Ключові слова: джерело, акт, німецьке право, села Грушів (Грушова) і Літиня, Дрогобицьке староство.

Haliv M., Batiuk T. The Act of German Law, Which Was Given to Villages Hrushiv and Litynya in Drohobych District (June 24, 1531). The article analyzes the act of German (Magdeburg) law, which was given to villages Hrushiv (Grushova) and Litynya in Drohobych district on June 24, 1531. It outlines the conditions of origin and gives the characterization of the content. Translation and publishing of the document was carried out.

Key words: source, act, German (Magdeburg) law, villages Hrushiv (Grushova) and Litynya, Drohobych eldership.

Галів Н., Батюк Т. Акт предоставлення немецкого права селам Грушів и Литыня на Дрогобыччине (24 июня 1531 г.). В статье проанализировано акт предоставления немецкого права селам Грушів (Грушова) и Литыня на Дрогобыччине от 24 июня 1531 г. Обозначено условия его возникновения, охарактеризовано содержание, переведено и опубликовано сам документ.

Ключевые слова: источник, акт, немецкое право, села Грушів (Грушова) и Литыня, Дрогобычское староство.

Постановка проблеми. В умовах актуалізації історико-краєзнавчих досліджень, що спостерігається на сучасному етапі розвитку історичної науки, назріває необхідність детального висвітлення історії сіл і міст нашого краю. Однак це завдання неможливо здійснити без уведення до наукового обігу значного комплексу невідомих або маловідомих актових джерел, багато з яких насправді є ключовими для розуміння й конструювання історії певних населених пунктів. Такими джерелами є, безумовно, й акти надання німецького (магдебурзького) права містам і селам

краю у XIV – XVI ст. Ця обставина обумовлює і обґрунтовує доцільність аналізу, зокрема, акту надання селам Грушова і Літиня (зараз с. Грушів і с. Літиня Дрогобицького району Львівської області) німецького права в першій половині XVI ст.

Аналіз досліджень. Історіографія проблеми поширення німецького права на теренах українсько-польського пограниччя насправді є доволі багатого (С. Курась, А. Бердецька, М. Горн та ін.). Цікавим дослідженням у цьому плані стала монографія польського історика Ельжбети Дибек «Локації на німецькому праві у Перемишльській землі в 1345 – 1434 роках» [19]. Серед українських учених питання поширення та функціонування німецького права у нашому крає торкалися В. Інкін [10], Ю. Гошко [5] та ін.

Слід зазначити, що аналізований нами документ аж ніяк не є невідомим, бо ще наприкінці XIX ст. потрапив у формі короткої анотації до «Актив гродських і земських» (т. 10) [18, 30, 32]. Пізніше його опрацював В. Інкін [10, 234–235, 254] та опублікував, на жаль, зі значними перекладацькими неточностями, львівський краєзнавець В. Лаба [11]. Прагнучи виправити помилки, відзначені нами у рецензії на книжку В. Лаби [3], ми ставимо собі за мету не просто вдруге оприлюднити документ, але й дати йому джерелознавчу характеристику.

Виклад основного матеріалу. Аналізований документ становить собою облату конфірмації привілею у Львівських гродських книгах за 1633 р. [14, 655–658]. Крім того, він був облатований у Жидачівських міських актах (1652 р.) [13, 1393–1396], Перемишльському гроді (1740 р.) [17, 2416–2419], а також знову у Львівському гродському суді (1636 р.) [15, 1247–1250] тощо. Копія однієї з львівських облат (1636 р.) знаходиться у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України (Фонд А. Чоловського) [1, 9 зв.–13]. Оригінал же цього документу до нашого часу, мабуть, не дійшов.

Тексти облат здебільшого ідентичні, щоправда наявні незначні відхилення, детерміновані філологічними здібностями чи неуважністю гродських писарів. Так, у облаті конфірмованого в 1636 р. привілею слова «прихилиючись до права земського» (як було в облаті 1633 р.) подано так: «прислухаючись до права земського». Інший приклад: тези «буде вільний своєю волею продати» (1633 р.) і «буде вільний своєю рукою продати» (1636 р.)

З огляду на те, що маємо справу з облатою, вважаємо недоцільним характеризувати матеріальну частину джерела (папір, чорнило, почерк писця тощо). Відзначимо, що оригінал документу мабуть був латиномовним, натомість облати – польськомовні з вкрапленнями латинізмів.

Власе акт надання німецького права селам Грушова і Літиня було здійснено дрогобицьким старостою Яном Кам'яноцьким у Грушові в суботу у день Івана Хрестителя (24 червня) 1531 р.

Зміст документа умовно можна поділити на чотири частини. У першій з них констатується факт викупу королем через дрогобицького старосту Яна з Кам'яноча сіл Грушова і Літиня та надання їм німецького права. Цікаво, що серед власників, у яких куплено села, названі лише зем'яни Губицькі – Юрко та Баль Бартоломій. Ще у 1508 р. вони були зафіксовані як власники Грушової, а Літиня належала шляхтичам Літинським [25, 114, 116]. Цілком можливо, що Губицькі між 1508 і 1531 рр. стали посідачами частини Літині, хоч про таку трансакцію наразі нічого невідомо. Більш вірогідною є гіпотеза, висловлена нами в публікації «Правова (майнова) та адміністративна належність села Літиня на Дрогобиччині у XV – XVIII ст.» [4], згідно з якою дрогобицький староста позаюрідичним шляхом приєднав Літиню до коронних маєтків. Відтак у 1531 р. Літиня перейшла до короля не лише від Губицьких, а й від Климка Літинського, якого або помилково, або з певних невідомих нам міркувань не згадали в акті надання Грушовій та Літині німецького права 24 червня 1531 р., і котрий отримав реальну винагороду лише 1554 р. Саме тоді Люблінський сейм затвердив обмін селами між Сигізмундом II Августом і Климентом Літинським – останній, віддаючи королеві Літиню, а також Тинів і Селище, отримував села Грушів і Кровичі в Любачівському старостві [20, 128]. Про втрату Літинськими села Літиня ще до 1554 р. говорить і люстрація Любачівського староства 1564 р., де зазначено, що дідичні села Літиня, Тинів і Селище «їм (шляхтичам Літинським. – Авт.) були раніше силою забрані панами старостами дрогобицькими» [7, 293].

Важливою, на наш погляд, є згадка й про те, що надане Грушовій і Літині німецьке право аж ніяк не було новим чи незнаним для селян цих сіл, бо їх власники й раніше, начебто, тримали своїх підданих в німецькому праві, але повинності брали «по-руськи». Зазначимо, надання с. Грушів німецького права датується 1422 р., коли його отримало місто Дрогобич (Грушів належав до маєтків дрогобицького в'їта) [24, 97]. Тобто, на час включення цих добр до Дрогобицького староства мешканці Грушової (щодо Літині цього стверджувати не беремося) мали уже понад столітню традицію життєдіяльності у просторі норм німецького права. Щоправда, воно, очевидно, було неповним і не охоплювало усі сфери життя підданих, котрі все ж відробляли повинності й сплачували данини за старожитнім звичаєм («по-руськи»). Нічого дивного у цьому немає, оскільки німецьке (як і будь-яке інше іноземне) право, потрапля-

ючи на місцевий ґрунт, здебільшого синтезувалося з існуючими звичаєвими правовими нормами, часто перетворюючись на доволі химерний юридичний сплав, де зберігався принцип самоврядного управління (вибори громадою вїйта), але цивільні, кримінальні та інші норми набували ознак німецько-руської амбівалентності.

Другу частину документа складають загальні аспекти змісту наданого «на вічні часи» юридичного статусу. Передусім декларувалася особиста свобода селянина і рамки його розпорядження майном: відтепер він може його продати, обміняти і навіть піти геть з села без сплати вихідного. Однак при цьому повинен осадити на своєму наділі іншого господаря, щоб земля не пустувала, а податки і повинності й надалі сплачувалися та відроблялися.

Наступне положення цієї частини стосується лентвійтівського суду, з відання якого вилучалися справи, що належали до юрисдикції короля та його чиновників: про насильство, розбійництво на дорогах, пролиття шляхетської крові. Ці категорії справ належали до земського (шляхетського) права. Натомість, як відзначає В. Інкін, німецьке речове, карне і цивільне право застосовувалось у неурізаному вигляді [10, 234–235, 254].

Доволі неоднозначними для нас є такі слова із аналізованого привілею 1531 р.: «...ці обидва села будуть одного права слухати в Грушові, і в одному праві відповідати, ріллю свою записувати і не будуть повинні сусідам своїм та іншим чужим (іноземним) постороннім особам, лише правом німецьким тут то в Грушові і Літині [будуть] поступатися (керуватися. – Авт.)». Припускаємо, що йдеться про запровадження спільного обрання громадами Грушової і Літині єдиного для них громадського уряду, передусім вїйта, осередком якого проголошувалося село Грушова. Така заувага в документі могла бути викликана тим, що вїйтівство в Літині й надалі належало шляхтичам Літинським (можливо, саме їх згадано як «сусідів», до суду яких відтепер небажано було звертатися). Лише 30 березня 1539 р., з огляду на реформи королеви Бони, котра у 1537 р. стала державцею, а по суті, власницею Самбірського староства, чотири солтиства-князтва (*Quattor scultetiae, vulgo kniastwa*) у королівських селах Стрільбицька Воля, Волошинова Воля, Літиня, Стрільбичі за 460 марок-гривень і 16 грошей були відписані королеві. За літинське солтиство заплачено 182 марки і 40 грошей [21, 120]. Детальніше про це йдеться в обляті акту у Перемиських гродських книгах від 11 квітня 1540 р. З неї випливає, що самбірський староста Рафал Чосновський у присутності декількох шляхтичів (вони виступали поручителями) викупив за 182 марки-гривні «солтиство-князтво» (*advocatia als knyastwo*) у

Федька, сина Стецька Літинського, та Федька і Гриця, синів Михна Літинського [16, 142–144]. А теза про «записування ріллі» очевидно вказує на обов'язок новопосталого громадського уряду на чолі з виборним війтом вести належне справочинство, знову ж спільне для обох громад (у пізніших джерелах щодо цих двох сіл неодноразово згадуються спільні «книги Грушівські і Літинські»).

Третя і найбільша частина привілею декларує щорічні розміри повинностей, для визначення яких було проведено поміру ґрунтів. Загалом у селах наміряли 30 ланів (19 в Грушовій, 11 в Літині). Очевидно, місцеві дворища, яких, зважаючи на поборовий реєстр 1515 р., в Грушовій нараховувалося 11 (з них 4 спустошених татарами), а в Літині – 4 [25, 142–143], залишилися, проте мірилом оподаткування стали уже не вони, а лани, величина яких не була сталою і варіювалася від 24 до 54 і більше гектарів [9, 39–40]. З цього приводу, до слова, Ю. Гросман писав: «Найбільша трудність полягає у тому, що «лан» інколи уявляли собі не як точно визначену геометричну площу, а у вигляді, так би мовити, ідеального наділу, що повинен дати певну продукцію. Тому траплялося, що «лани» свідомо нарізали меншими чи більшими, залежно від рельєфу чи якості ґрунту. Різні «лани» можна зустріти навіть в межах одного села» [6, 53].

Загальні «тягарі», які поклалися на обидві громади, склалися з грошового чиншу, натуралій (виплачувалися щороку на свято св. папи Мартина – 11 листопада), а також повинностей. З кожного лану слід було сплачувати 2 гривні і 24 грошей, тобто 4 злотих чиншу. У контексті обрахунку цієї суми в документі згадується ліквідований фільварок та розподіл його ґрунтів між селянами. Мабуть, йдеться про фільварок Губицьких в Грушовій (до якого, можливо, належала частина Літині), бо про фільварок Літинських у Літині наразі не виявлено згадок в історичних джерелах. З огляду на розмір податку за прилучені екс-фільваркові землі, який складав майже половину (1 гривну – 48 грошей) чиншу з одного лану, припускаємо, що сам фільварок Губицьких займав приблизно 50% земель села Грушова. Панщину («роботизни»), котру селяни відробляли на фільваркових добрах, було комутовано в грошовий еквівалент (24 грошей з лану). Наголосимо, що упродовж XVII ст. розмір грошового чиншу сіл Грушова і Літиня зріс від 4 до 24 зл. з лану, що зафіксовано, зокрема, ревізією Самбірської економії 1686 р. [2, 88].

Розмір натуралій прив'язувався, з одного боку, до ланів (12 колод вівса з усіх 30 ланів), з іншого – до числа господарів, які повинні «кожен зі свого хліба» давати по одній курці. Щоправда в люстрації 1570 р. зазначається, що, зокрема, літинські селяни одну курку та ще й 24 яйця сплачували щорічно з одного лану [8, 253]. На жаль, спираючись на привілей

1531 р. не можна визначити величину вівса, щороку сплачуваного до замку, бо колода як міра об'єму сипучих речовин і меду (XVI – XVIII ст.) не мала єдиного метрологічного стандарту, зате мала декілька різновидів (наприклад, у Галичині – львівський, стрийський, дрогобицький тощо). За нашими підрахунками, з 19 грушівських ланів припадало 7 колод і 5 відер-осьмачок, а з 11 літинських – 4 колоди і 3 осьмачки. Насправді – це небагато (приблизно 3 відра-осьмачки з лану). З люстрації ж 1570 р. випливає, що літинці з 11 ланів і однієї чверті сплачували вже 7 колод вівса [8, 253] – тобто приблизно 5 відер-осьмачок з лану. Натомість ревізія 1686 р. говорить про сплату з лану вже однієї колоди вівса, а також ще й однієї гуски, чотирьох курей, чотирьох каплунів, двох кіп (24 шт.) яєць [2, 88], що яскраво засвідчує невпинне зростання натуральних данин.

Повинності, окреслені в аналізованому привілеї, зводяться до двох обов'язків: 1) раз на рік відбувати шарварки до млина, який, що цікаво, передбачалося збудувати в Літині. Зазначимо, що станом на 1515 р. в цьому селі вже був млин-фолюш [25, 143]. Ймовірно, він залишався у власності Літинських, тож за наказом старости слід було звести скарбовий млин. На 1570 р. уже згадується млин з одним колесом у Літині на річці Тисьмениця, який перебував в оренді [8, 255]; 2) відбувати повіз (надавати підводи і людей для перевезення певних вантажів) тоді, коли король зі своїм двором перебуватиме в Руському воєводстві. Важливо, що, немовби застерігаючи від можливих спроб перетворити цю повинність на регулярну, в документі зазначалася норма, відповідно до якої піддані згаданих сіл «не будуть повинні повозів везти, коли ЙКМ не буде з двором в землі Руській». До слова, через два роки (24 травня 1533 р.) з'явився привілеї короля Сигізмунда I для мешканців сіл Дрогобицького староства, серед них і Грушової та Літині, де повторювалася ця вимога: надавати підводи слід було лише королеві, котрий можливо потребуватиме їх, будучи в руських краях [23, 61–65]. Попри це, з часом обов'язок повозу перетворився на невід'ємну складову повинностей селян зазначених сіл. У 1592 р., коли Грушова і Літиня опинилися в складі Самбірського староства [22, 143], з'явилася ординація, згідно з якою села рівнинних ключів зобов'язувались у порядку примусового наймання вивозити бочкову сіль із жуп на річкові склади до берегів Сяну (з лану по 24 бочки, або 8 возів; кожна поїздка прирівнювалась до чотирьох днів панщини). Форма наймання, як зауважив В. Інкін, приховувала неоплачувану панщинну частку в ньому, оскільки платилось по 5 грошів від бочки – на 3 гроші менше, ніж вільнонайманам [10, 36].

У документі йдеться і про оподаткування «попа» – руського православного священика, котрий з півланового попівства повинен платити

відповідну суму – 2 зл., тобто таку ж, як й інші піддані. Цікаво, що у 1515 р. священики і в Грушовій, і в Літині сплачували по 15 грошей (половину злогого) [25, 142–143]. Можливо, на той час з них брали менший чинш з огляду на збитки від татарського нападу, або ж у 1531 р. зросла величина попівства (відповідно, з півчверті до півлану). Це також, за умови наявності в священика тотожних розмірів ґрунту у 1515 і 1531 рр., може вказувати на збільшення загального чиншу, причому не лише з попа, але й зі звичайних кметів.

Крім того, у привілеї згадується й корчма в Грушовій, з якої корчмар щороку мав сплачувати окремий від громади чинш (або оренду), розміри якого у привілеї не фіксуються (мабуть тому, що не було виміряно ґрунтову посілість корчмаря). Зауважимо, що за люстрацією 1570 р. в Грушовій налічувалося вже два корчмарі, один з яких сплачував щороку 10 гривень (16 зл.), інший – 8 (12 зл. і 24 гр.) [8, 253].

Щодо останньої частини документа, котра становить перелік свідків, присутніх при помірі ґрунтів і наданні німецького права, то відсилаємо читача до генеалогічних довідкових видань, зокрема й праці І. Смутка [12].

Висновки. Отже, акт надання селам Грушова і Літиня німецького права від 24 червня 1531 р. зберігся у формі облат у актових книгах Львівського, Перемишльського, Жидачівського замку. Його структура охоплює декілька частин: викуп королем через дрогобицького старосту Яна з Кам'яноча згаданих та надання їм німецького права; загальні аспекти змісту наданого «на вічні часи» юридичного статусу, зокрема окреслення судових повноважень вїйта; щорічні розміри повинностей; перелік свідків. Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо здійснення компаративістичного аналізу цього документа з подібними правовими актами сіл і міст нашого регіону.

Документ

**Акт надання німецького права селам Грушова та Літиня
(24.06.1531 р.). Переклад**

Я, Ян з Кам'яноча, дідич Жешівський, урядник Дрогобицький, за наказом короля Його М-ті Пана мого милостивого Зигмунта Першого [титули], після викуплення ним сіл Грушова і Літиня, які викупив з рук зем'ян Губицьких Юрка і Баля Бартоломія, зволив своїх підданих потішити і зволив дати їм право німецьке, оскільки в німецькому праві в тих зем'ян вищеописаних сиділи і в тім праві [вони цих підданих] тримали, однак по-руськи брали. Його Кролівська М-ть, як Пан дідичний, через мене, урядника свого, зволив їм дати право німецьке на вічні часи і їх потомкам. Кожен з них [селян] буде вільний своєю волею продати, за-

мінити і, осадивши імення (маєтність. – Авт.), буде вільний піти геть без виходу, як право німецьке велить. Також Його Королівська М-ть, заховавши складники земського права свого [про] підпали, насильство, розбиття дороги (розбишацтво на дорогах. – Авт.), розлиття крові шляхецької та інші складники, котрі ЙКМ, прихилиючись до права земського, за собою залишає, і виймає з права німецького. ЙКМ-ть мені, урядникові своєму, наказав щоби виїхав з місцевою шляхтою [і] поміряв в тих то селах Грушовій і Літині поля, ріллю і луки. Тут наміряв дев'ятнадцять ланів в Грушовій і в Літині одинадцять. А оскільки ці обидва села будуть одного права слухати в Грушовій, і в одному праві відповідати, ріллю свою записувати, і не будуть повинні сусідам своїм та іншим чужим (іноземним. – Авт.) постороннім особам, лише правом німецьким тут то в Грушовій і Літині [будуть] поступатися (керуватися. – Авт.). ЙКМ [вирішив, щоб] з кожного лану на кожен рік на Св. Марціна по одній гривні чиншу платити. За фільварок, який там був і котрий розмірявся між ними (тобто ці землі прилучили до громад. – Авт.), постановили по другій гривні з кожного лану [платити]. За роботу, яку там робили до того фільварку – по півгривні з лану. А так [отже] кожен, хто на ланах сидить, з тих тридцяти ланів буде повинен давати кожного року по дві гривні і по грошей двадцять і чотири: з півлану – гривня і грошей дванадцять, з чверті – тридцять грошей, з півчверті – п'ятнадцять грошей. Священик має півлану [і] також має платити по гривні і грошей дванадцять. Теж там корчмар в тій Грушовій окремо від тих ланів кожного року має платити на св. Марціна. Теж будуть повинні всі посполиті з тих тридцяти ланів дати дванадцять колод вівса як з Грушової, так і Літині, і по одній курці кожен зі свого хліба. Один раз у рік ЙКМ-ть за тим осадженням і за ту данину відпускає з роботи всякої тільки [для] млина, який будуть повинні збудувати, язї ставити, оправити в Літині. Теж ЙКМ заховує собі повіз до Львова, до Городка, до Самбора, до Дрогобича, коли ЙКМ сам в землі Руській буде зі своїм двором і своєю персоною [...], але не будуть повинні повозів везти, коли ЙКМ не буде зі своїм двором в землі Руській.

При цьому було добрих людей досить: Ян Рихойський, Зигмунд Зажецький, Мацей Вацовський, Ян Молосецький, Олехно Ступницький, Якуб Сломський, Станіслав Заблотовський, Гжегож Беніковський, Денис Чобот, підстарости Дрогобицькі і інших досить, які є гідні віри. Діялося в Грушовій у суботу в день дня Св. Івана Хрестителя Року Божого MDXXXпершого.

Центральний державний історичний архів України у Львові. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 384. – Арк. 655–657; Спр. 387. – Арк. 1247–1250; Ф. 7.

– Оп. 1. – Спр. 42. – Арк. 1393–1396; Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 552. – Арк. 2416–2419; Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України. – Ф. 141 (А. Чоловський). – Оп. 1. – Спр. 1503 (Акти королівської гміни Грушів). – Арк. 9зв.–13.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Відділ рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника (далі – ВР ЛННБ). – Ф. 141 (А. Чоловський). – Оп. 1. – Спр. 1503.
2. ВР ЛННБ. Колекція мікрофільмів. – МР-69 : «Rewizja z inwentarzem Ekonomiey Samborskiey przed nas nizej mianowanych... kommissarzów spisana diebus julii 1686».
3. Галів М., Лаба В. Історія села Грушів від найдавніших часів до 1939 року. – Львів, 2008. – 100 с. [рецензія] / Микола Галів // Дрогобицький краєзнавчий збірник / [Ред. кол.: Л. Тимошенко (голов. ред.), В. Александрович, Л. Винар, Л. Войтович, Я. Ісаєвич та ін.] – Вип. XIII. – Дрогобич : Коло, 2009. – С. 372–382.
4. Галів М. Правова (майнова) та адміністративна належність села Літиня на Дрогобищині у XV – XVIII ст. / Микола Галів // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [Редактори-упорядники В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич : Поезія, 2013. – Вип. 4. – С. 12–20.
5. Гошко Ю. Звичаєве право населення Українських Карпат та Прикарпаття XIV – XIX ст. / Ю. Гошко. – Львів : Ін-т народознавства НАН України, 1999. – 330 с.
6. Гроссман Ю. М. О расслоении крестьян Русского и Белзкого воеводств в XVII в. / Ю. М. Гроссман // Материали по истории сельского хозяйства и крестьянства СССР. – М. : Наука, 1974. – Сборник VIII. – С. 42–79.
7. Жерела до історії України-Руси видає Археографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка. – Т. III : Люстрації земель Холмської, Белзької і Львівської 1564-5 р. – Львів, 1900. – 586 с.
8. Жерела до історії України-Руси видає Археографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка. – Т. VII : Люстрація королівщин в руських землях корони з р. 1570. – Львів : Накл. НТШ, 1903. – 364 с.
9. Инкин В. Ф. Дворище и лан в королевских имениях Галичины в XVI – XVIII вв. / В. Ф. Инкин // Материали по истории сельского хозяйства и крестьянства СССР. – Москва : Наука, 1974. – Сборник VIII. – С. 27–41.
10. Инкін В. Сільське суспільство Галицького Прикарпаття у XVI – XVIII століттях: історичні нариси / Василь Інкін / [Упорядкування та наукова редакція Миколи Крикуна]. – Львів, 2004. – 420 с.
11. Лаба В. Історія села Грушів від найдавніших часів до 1939 року / Василь Лаба. – Львів, 2008. – 100 с.
12. Смуток І. Вступ до генеалогії шляхетських родів Самбірського повіту XVI – початку XVII ст. / Ігор Смуток. – Львів : Камула, 2008. – 339 с.

13. Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІАУ у Львові). – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 42.
14. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 384.
15. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 9. – Оп. 1. – Спр. 387.
16. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 14.
17. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 552.
18. Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej, z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie w skutek Fundacji A. Stadnickiego (далі – AGZ). – Lwow, 1884. – Т. X: Spis oblat zawartych w aktach grodu I ziemstwa lwowskiego. – 542 s.
19. Dybek E. Lokacje na prawie niemieckim w ziemi przemyskiej w latach 1345 – 1434 / E. Dybek. – Lublin : Tow. Naukowe KUL, 2004. – 242 s.
20. Matricularum Regni Poloniae Summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur (далі – MRPS). – Varsoviae, 1919. – P. V., Vol. 2. – XV + 1573 p.
21. MRPS. – Varsoviae, 1915. – P. IV., Vol. 3. – 439 p.
22. Sumariusz Metryki koronnej. Seria nowa. Tom IV: Księga wpiśów podkanclerzego Jana Tarnowskiego MK 137 z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie 1592 / [Opracował Krzysztof Chłapowski]. – Warszawa : Wydawnictwo DiG, 2012. – Dok. N 331. – 309 s.
23. Z arhiwum Drohobycza. Zbiór przywilejów, aktów, dekretów granicznych, lustracyi, memorialów i t.p. / Wydał prof. Feliks Gątkiewicz. – Drohobycz : Z drukarni Jana Brosia, 1906. – 407 s.
24. Zbiór dokumentów Małopolskich / [Wyd. I. Sułkowska-Kurasiowa, S.Kuras]. Cz. I – VIII. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk : Zakład narodowy imienia Ossolińskich, Wyd-wo PAN, 1962 – 1975. – Cz. VII, 1975. – XXXI + 438 s.
25. Źródła dziejowe. – Warszawa, 1902. – Т. XVIII. Cz. 1: Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Т. VII. Cz. 1: Ziemie ruskie. Ruś Czerwona / Opisana przez A. Jabłonowskiego. – 252 + XLVII + XVIII + 72 s.

Статтю подано до редколегії 10.10.2013 р.